

In beweging

kwartaalblad van De Christengemeenschap
Pinksteren 2004

Portret van de gemeenten Leeuwarden en Meppel

In beweging

kwartaalblad van De Christengemeenschap

8e jaargang nr. 3, Pinksteren 2004

Redactie

Judith van der Bend, Otilia Broekers,
Jolanda van Dam, Marianne de Nooij,
Maarten Udo de Haes

Vaste medewerker

Inica Loe

Redactie-adres

In beweging, p/a J. van Dam, Kerklaan 109,
1241 CL Kortenhoef, tel.: 035-6565556
e-mail: jolandavandam@zonnet.nl
Ook voor inlichtingen over abonnementen

Financiën

Jolanda Gevers Leuven, tel.: 030-6922260
Jos van Damme, tel.: 0318-416079

Advertenties

Bureau Rob Tuk
tel.: 033-4564348, e-mail: rob.tuk@wx.nl

Druk

Drukkerij De Appelbloesem Pers, Amsterdam

Inhoud van dit nummer

Van de redactie 1
Portretten van de gemeenten Leeuwarden
en Meppel 2
Bestuur en instellingen 9
Visie 11
Berichten uit de gemeenten 18
Allerlei 19
Boeken 21
Internationaal 24
Aankondigingen 27
Gestorvenen 28

Kopijdata:

Michaëlnummer: 15 juni 2004

Adventnummer: 15 oktober 2004

*Kopij graag aanleveren per e-mail
(jolandavandam@zonnet.nl) of op diskette
(Word of Wordperfect), voorzien van
correspondentieadres en telefoonnummer.*

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden kopij in te korten of niet te plaatsen.

De Christengemeenschap
in Nederland en België
Adressen (geen postadres)
en tijden van diensten

M=mensenwijdingsdienst, K=Zondagsdienst voor de
kinderen, Info: gezien onregelmatigheid navraag nodig.

Alkmaar, Oude Kanaaldijk 9, 072-5613144

M zo 10, di 9, do 10, za 8 (info), K zo 9

Amsterdam, A.J. Ernststraat 869, 020-6420769

M zo 10, di 7, wo 8, do 9, za 9, K zo 9.30

Antwerpen, H. Consciencelaan 107, Mortsel, 03-8305860

M zo 10, wo 7, do 10 (info), vr 9.30, K zo 9.15 (info)

Arnhem, Brugstraat 5, 026-4433953/026-4820132

M zo 10, do 9 (info), K zo 9.30 (info)

Den Haag, Groot Hertoginnelaan 2, 070-3634898

M zo 10.15, wo 10, do 8, vr 10.30 (info), K zo 9.30

Driebergen, Rijsenburgselaan 2a, 0343-531685

M zo 10.30, do 9.30, K zo 10

Eindhoven, Dorpstr 122, Veldhoven, 040-2432376

M zo 10.45, vr 9.30 (info), K zo 10 (info)

Gent, zie Antwerpen

Het Gooi, Leeuwenlaan 40, 's-Graveland 035-6935774

M zo 10, wo 9, K zo 9.30 (info)

Groningen, Lauwersstraat 3, 0592-347059

M zo. 10.30 (info), do 10.00 (info), K zo. 10.00 (info)

Haarlem, zie Amsterdam

Leeuwarden, Droevendal 9, 058-2151708

M zo 10.00 (info), do 9.15 (info), K zo 9.30 (info)

Leiden, Vestestraat 39-49, 071-5121459

M zo 10.30 (info), za 10.30 (info), K zo 10.00 (info)

Meppel, Catharinastraat 44, 0522-259020,

M zo 10.15 (info), wo 9.30 (info), K zo 9.45 (info)

Middelburg, Lange Noordstr. 62, Middelburg,

0118-591628 M zo 10 (info), K zo 9.15 (info)

Rotterdam, Lumeustr. 33, 010-4662586

M zo 10.30, di 9.30, wo 9.30, vr 7.30, za 9.30 (info),
K zo 10.00

West-Brabant, Minckelersstraat 27, Breda,

076-5656025 M za 9.30 (info)

Zeist, van Tetslaan 4, 030-6913868, bgg 6921173

M zo 10.30, di 8, wo 9, do 9, vr 10.00 (info),
za 9, K zo 9.45

Zutphen, Badhuisweg 27, 0575-541288, bgg 0575-

528875 M zo 10.30 (info), do 9.15 (info),
K zo 10 (info)

Landelijk secretariaat: 070-3451506

Groot Hertoginnelaan 4, 2514 EG Den Haag

E-mail: secretariaat@christengemeenschap.nl

Van de redactie

*De eerste zomerse dagen zijn aangebroken en voor u ligt het vierde Pinksternummer uit de serie gemeenteportretten met het gecombineerde portret van de gemeenten Leeuwarden en Meppel. Met Pasen volgend jaar hopen we deze reeks afgerond te hebben. Wat er dan volgt blijft nog even een verrassing. In de rubriek 'Bestuur en instellingen' zult u een nieuwe subrubriek vinden 'Van de bestuurstafel', waarin het Landelijk Bestuur u op de hoogte brengt van waar het zoal mee bezig is: de kleine, maar ook grote dingen. In 'Visie' een interview met Marjolein te Pas als 'nieuweling' in de synode: zij is vorig jaar gewijd. Bij 'Boeken' graag uw aandacht voor het in oktober te verschijnen boek van Siegwart Knijpenga 'Niets is verborgen...'.
De redactie wenst u een goede zomer toe met nog vele zomerse dagen.*

Otilia Broekers

Vader, Zoon en Geest

De geboorte van Jezus is een werking van de heilige Geest.

Mattheus in het eerste hoofdstuk verhaalt dat Maria, zijn moeder, zwanger was uit heilige Geest.

De ordenende en inspirerende geest heeft het ouderpaar Jozef en Maria bij elkaar gebracht waardoor deze geboorte zuiver in dienst gesteld kon worden van de komst van de Messias.

In de vele geslachten van de voorouders van Jezus werkte de heilige Geest.

Ordering en inspiratie in de heilsgeschiedenis om al deze voorvaderen en moeders uit te kiezen als voorbereiding van die geboorte, die als doel had de zondekrankheid te helen aan het lichamelijke wezen van de mensheid.

De heilige Geest heeft ingewerkt op de menselijke verhoudingen, er zijn banden gesmeed, verhoudingen geordend om dit prachtkind Jezus geboren te laten worden.

Hoe werkt zo'n geest die de levensboom kan laten bloeien en die door duizenden jaren heen het goddelijke doel van de geboorte van de Messias kan realiseren?

Heeft deze Geest toegang tot de wilsgebieden van de mens, tot die sluimerende onderbewustheid waar de oerwereld, vaderwereld, nog intact is en in verbinding staat met engelen?

Met de dood aan het kruis verdwijnt het lichaam van Jezus, het kan niet eens meer in het graf gevonden worden. De heilige Geest verlegt zijn aangrijpingspunt, hij gaat nu uit van de Herrezone. Hij laat zijn adem in de discipelen stromen (Johannes 20) en zegt: 'Ontvangt heilige Geest!'.

Het leven van ieder mens kan geordend en geïnspireerd worden. In alle tijdenronden. Met Pinksteren wordt de heilige Geest uitgestort, de heilige vlammen dalen neer in hart en hoofd. Het geestelijke leven kan gaan bloeien. Onafhankelijk van de afstamming.

Frank Storm

Portretten van de gemeenten Leeuwarden en Meppel.

door Judith van der Bend en Otilia Broekers

Twee zeer verschillende gemeenten en toch zijn ze met elkaar verbonden: de ene was de 'moeder-gemeente' van de andere en ze delen dezelfde gemeentegestel: Wilma Bos. De een huist in de hoofdstad van het weidse Friese land, de ander op de Drentse zandgronden. Maar de kerkgebouwen van beide hebben iets overeenkomstigs: ze liggen verpakt tussen de huizen in het centrum van de stad. Weliswaar zit de Leeuwarder kerk wat ruimer in zijn verpakking dan die van Meppel, maar beide gebouwen zijn oud en hebben een hele geschiedenis achter de rug.

Modern Leeuwarden 'Zendmast naar de hemel'

Op de plek waar nu de Leeuwarder gemeente huist was vroeger een Franciscaner klooster dat het Galileaklooster heette. De kerk van dit klooster werd eind zestiende eeuw aangepast voor de hervormde eredienst. Van dit alles is niets meer over alleen de naam: het kerkje van de gemeente heet de Galileakapel. Oorspronkelijk was dit naast de hervormde kerk gezet speciaal voor de schippers die hier gezeten op aardappelkistjes de dienst bijwoonden; in de volksmond het Aardappelkerkje. Zoals u op de

foto op de voorkant kunt zien is er rondom ruimte, een soort ommuurde tuin, bezit van de stadsgemeente. Omwonenden mogen hier gebruik van maken en dat doen ze ook uitbundig door daar hun auto's te parkeren. Het zijn er heel wat en vooral op zondag; een binnenverpakking dus. De moderne tijd heeft het historisch centrum geïnfiltreerd. De mooie, oude gevel van de 16 eeuwse Kanselarij – nu het Fries museum – prijkt boven de tuinmuur uit, maar eind jaren negentig zijn er aan twee kanten van de tuin appartementen gebouwd waardoor het kerkje en de tuin opgeborgen werden; je kunt ze vanaf de straatkant niet meer zien liggen. Er is nu zelfs een groot, zwart hek, dat meestal afgesloten is omdat de omwonenden daarom verzocht hebben vanwege overlast van drugverslaafden die bij voorkeur in de tuin overnachtten. Om het contact met de omwonenden te verbeteren heeft de gemeente eens een lunch georganiseerd, maar er kwam niemand, een droeve toestand. Nee, niet omdat de kerk aan Droevendal ligt: dat betekent druivendal in het Fries. Galilea is ten slotte de vruchtbare en groene streek in Palestina, vandaar.

De kerk in Meppel staat tussen dichtopeengepakte oude huisjes in een klein straatje. De gevel is wit geschilderd en springt eruit. Daarachter is een pijpenlade met ernaast een gangpad dat toegang geeft tot de kerk. Het pand was het eerste badhuis van Meppel. De granieten vloer zit nog onder de vloerplanken en

de tegeltjes in de wc zijn overblijfselen daarvan. Voordat de Christengemeenschap erin trok was daar de Omroep Meppel gevestigd. De interieurs van beide kerken zijn elkaars tegenovergestelde en wellicht karakteristiek voor beide gemeenten. De cultusruimte in Leeuwarden is licht, ruim en breed. Je ervaart er de weidsheid van Friesland. Met behulp van de architect Hupkes, die ook de kerken in Amsterdam, Rotterdam en Zeist ontworpen heeft, is de eens rechthoekige lege ruimte opgedeeld in handzame gebruiksruimten: bij binnenkomst een soort vestibule met een prikbord voor aankondigingen en een rek voor relevante literatuur, dan de tochtdeur door en u ziet de wat grotere hal met garderobe, een grote deur naar de cultusruimte en een trap met traplift naar boven. Daar kunt u de gemeentekamer met een open keukentje vinden. Hier zijn luiken met uitzicht op de cultusruimte die geopend worden als er op het orgel gespeeld wordt of als het beneden helemaal vol zit; een balkon-effect dus. Allemaal heel handig. Wat niet zo handig is zijn de bekende Hupkes keitjes op de begane grond, die hier wat groot zijn uitgevallen in vergelijking met de kerken in Amsterdam, Rotterdam en Zeist. Ze maken het lopen nogal wiebelig. Wilma Bos heeft zelfs de vloer voor het altaar laten egaliseren om stevig te kunnen staan.

De kerk in Meppel is lang en smal. Maar wie niet de ruimte heeft moet slim zijn: het geheel is ingenieus bedacht. Alles rijgt zich aan elkaar. Vlak achter de gevel met kleine tussenruimte, die als opslagplaats dienst doet, bevinden zich het altaar en de cultusruimte, vervolgens de gemeentekamer, het keukentje, een piepkleine sacristie en toiletten. Aan de zijkant bij binnenkomst in het verlengde van het gangpad naast de kerk is de garderobe. Tussen de cultusruimte en gemeentekamer is een inklapbare wand en er zitten verschillende haken in de muur waar gordijnen opgehangen kunnen worden: voor het altaar, halverwege en bij de keuken. Het werkt aldus: als het druk is voor bijvoorbeeld een doop dan wordt de wand ingeklapt en een gordijn opgehangen ter hoogte van de

keuken; als er een wereldse activiteit plaatsvindt ingelijks, maar nu een gordijn voor het altaar. En voilà, een ruimte die multifunctioneel is: er kunnen zo wel honderd mensen in de hele ruimte. De Meppelaren zijn ruimte strategen. Het doet denken aan een Drents boerderijtje van vroeger waar zich ook alles in één ruimte afspeelde. Boven de gemeentekamer is nog een zolder waar godsdienstlessen gegeven kunnen worden. En... net zoals in de gemeenteruimte van de Galileakapel zijn ook hier luiken die opengezet kunnen worden met uitzicht op de cultusruimte. Vanuit het dakraam valt het licht gebundeld op het preekgestoelte.

Een stukje historie

Jacobus Knijpenga, ook wel bekend als de Oude Knijp, was de Pionier van het Noorden van Nederland. Hij is begonnen in Leeuwarden. De eerste mensenwijdingsdienst werd daar gehouden in een zaaltje van een school aan het Valeriusplein in 1956. Op zaterdag werden de ramen verduisterd en het altaar opgebouwd. Piet en Tineke Bijlenga waren de ministranten en ze hebben die taak ruim twintig jaar achtereenvolgend vervuld. Met de woorden van Piet: 'Een fantastisch driemanschap!' De avond daaraan vooraf werden er vaak lezingen gehouden door de heren Müller, een geestelijke van het eerste uur, en Knijpenga op uitnodiging van een antroposofische leesgroep waartoe ook het echtpaar Bijlenga en mevrouw Wuite behoorden. Deze laatste stelde haar huiskamer ter beschikking voor de mensenwijdingsdienst. Hierna werd de dienst nog gehouden in een zaaltje aan de Oostergrachtswal en in het Nutsgebouw in de Weerd totdat omstreeks 1960 het huis aan de Druifstreek aangekocht kon worden door de stichting Centrum voor Antroposofie en de Christengemeenschap in Friesland. Dit ligt niet ver van de huidige kapel. Het werd enigszins verbouwd: de voor- en achterkamer beneden werden samengetrokken tot cultusruimte. Boven bevonden zich diverse kamers waar ook de Antroposofische Vereniging zijn bijeenkomsten hield en waar het echtpaar Knijpenga kon

Geestelijken in de gemeenten

Leeuwarden en Meppel

Leeuwarden

Jacobus Knijpenga 1956 - 1983

Leeuwarden en Meppel

Elizabeth Lantsheer 1983 - 1989

Nico Torenstra 1989 - 1999

Leeuwarden

Bastiaan Baan vanuit Het Gooi

1999 - 2000

Frank Storm vanuit Groningen

2000/1 - 2002

1998 - 2000 Meppel

Meppel

Ger Bouwmeester vanuit Driebergen

2000 - 2002

Meppel

Wilma Bos april 2002 - heden

logeren. Eens per maand kwamen zij een lang weekend vanuit Amsterdam over. In de zomer kampeerden ze vaak in een caravan op de camping in de buurt. Vrijdagavond hield Jacobus Knijpenga een lezing. Zaterdag was de gezinsdag; dan werd er een verhaal verteld en Wies Knijpenga deed allerlei handvaardigheden met de kinderen in verband met de jaarfeesten. Zij zong met hen en zij verzorgde de muziek tijdens de dienst. 'Op die zaterdag was er altijd iets lekkers en stokbrood. Het was erg gezellig', vertelt Dukke Sluiter, een gemeentelid, die zich die tijd nog goed weet te herinneren. In 1983, na het overlijden van Jacobus Knijpenga, kwam Elisabeth Lantsheer als eerste inwonend geestelijke. Zij heeft de groei van de gemeente zeer gestimuleerd en eind jaren tachtig de kapel aan Droevendal 'ontdekt'. Er is met veel inzet en energie aan en voor de kerk gewerkt. Een bazaar werd georganiseerd en de straatklinkers die oorspronkelijk in de kerk lagen, de 'oude geeltjes', werden goed verkocht. Ook de omgeving werd erbij betrokken. Zo schonk de Friesland Bank de banken in de cultusruimte, mede dankzij een langlopende spaarrekening van één van de oudere

leden. De openheid, toegankelijkheid en behoud van de tuin kregen destijds nadrukkelijk aandacht. Daarom is het zo jammer dat alles nu aan het oog onttrokken is.

Vanuit Leeuwarden zijn de activiteiten van de Christengemeenschap uitgewaaid over het Noorden. 'Groningen' kerkte oorspronkelijk in Leeuwarden. In 1979 ging 'Groningen' zelfstandig functioneren. Vanaf midden jaren tachtig was Meppel een groeikern van Leeuwarden. In 1998 werd ook zij zelfstandig ten opzichte van Leeuwarden, maar ze is nog steeds een gemeente in oprichting. De bewegingen van groei en inkrimping van het aantal leden van de gemeente Leeuwarden werden hierdoor natuurlijk beïnvloed. Nu is het een relatief kleine gemeente met 34 leden.

Als 'startmoment' van de gemeente Meppel wordt het jaartal 1979 genoemd toen eerst een doop, en daarna een huwelijkswijding door de geestelijk Joost Nijkerk voltrokken werd in het voormalige Doopsgezinde kerkgebouw aan het Prinsenplein in Meppel. En men bleek zeer 'doopsgezind' te zijn. Na een lezing van Joost Nijkerk over de doop besloten vier ouderparen hun kinderen, acht in totaal, te laten dopen. Er werden voorbereidingen getroffen voor een groots doopfeest van alle acht tegelijk in die Doopsgezinde kerk. Stelt u zich voor, dat hield in: zestien peten, waarbij ook nog enige doopouders peet waren. Maar vlak voor de doop kreeg Joost Nijkerk een ongeval: zijn voet zat in het gips. Hij werd op het laatste moment vervangen door Frank Storm, destijds geestelijke in Den Haag, die toen toevallig in de buurt was op Berka in Ruinen. U begrijpt, een memorabele gebeurtenis voor iedereen. De doop vond plaats op tweede Pinksterdag in 1981.

Hierna volgde een periode van vele initiatieven, maar ook een zoeken naar de juiste vorm. Vanwege gezondheidsredenen moest Joost Nijkerk zijn 'werkveld' beperken. Toen Elisabeth Lantsheer zich in 1984 in Leeuwarden vestigde, was het even onduidelijk of Meppel zich bij de gemeente Leeuwarden zou gaan voegen of bij de groeikern Groningen. Na een

kennismakend gesprek werd het Leeuwarden. Elisabeth Lantsheer kwam voordrachten en godsdienstlessen geven en ze bezocht iedereen, maar dan ook iedereen, werd met nadruk gezegd. Men kerkte in Leeuwarden, regelde daar zelf de oppas, want soms kwamen er wel vijftien kinderen mee. In september 1994 werd de eerste kinderdienst in Meppel gehouden na twee jaar voorbereidingstijd. Altaar, kandelars, gewaden, het moest allemaal bijeen vergaard worden en veel werd geschonken uit den lande. In december 1995 werd de eerste mensenwijdingsdienst gecelebreerd op een verdieping boven een natuurvoedingswinkel. Hier waren ook de beginnende bovenbouw en een antroposofisch arts gehuisvest. Een bijzonderheid: er was een soort kast gebouwd, die met gevouwen vleugels om het altaar heen stond, als het ware een tabernakel van drie meter breed, drie meter hoog en anderhalve meter diep. Vanaf 1997 werd in de Remonstrantse kerk één maal per maand de dienst gehouden in de koffieruimte. Elke keer werd dan de avondmaaltafel van de remonstranten op poten gezet en met kleden "omgord". Daar kwamen ook de remonstranten zelf bijeen omdat de kerkruijnte te groot was geworden voor het aantal leden en daarom ook niet meer verwarmd werd. In ieder geval betekende dat: asbakken weg, luchten, stoelen klaarzetten. Dat hebben we meer gehoord! Er kwamen vaak dertig tot veertig mensen naar de dienst. Het werd tijd uit te zien naar een andere locatie. En dat werd het voormalige 'badhuis' van de Omroep Meppel in de Catharinastraat. Het was toe aan een opknappbeurt: de grote verbouwklussen werden uitbesteed, maar er werd ook veel zelf gedaan. De muren werden grondig geïsoleerd, 'want vlak achter het gebouw huist de Pinkstergemeente en daar jubelt men nogal...' In september 1998 werd de eerste dienst gehouden. Op 13 december van dat jaar werd de kerk officieel gewijd.

Gebundelde levensdraden

In gesprek met Wilma Bos

Wilma Bos is nog niet zo lang weer terug in Nederland. Ze heeft als geestelijke in vier verschillende landen gewerkt. Twee jaar geleden zag het er naar uit dat haar standplaats Windhoek in Namibië zou zijn; ze had al Afrikaans

geleerd. Maar het pakte anders uit, zoals al vaker in haar leven...

'Ik ben vlak na de oorlog in Amsterdam geboren als de jongste van drie dochters; ik was een nakomertje. Vanaf mijn derde jaar woonden we in Rotterdam, niet ver van de plek waar nu de Rotterdamse Christengemeenschap is gehuisvest. Na mijn middelbare school wilde ik weer terug naar de hoofdstad; daar liggen mijn 'roots' en met die stad heb ik een speciale band.'

Wilma was geïnteresseerd in wat ze zelf 'allerlei onpraktische beroepen' noemt: astronomie, geologie en filosofie. Ze begon met een opleiding researchassistent bij Shell. Maar eigenlijk wilde ze toen liever universitair studeren en dat werd een combinatie van kunst en wetenschap: architectuur en bouwkunde in Delft. Er volgden in korte tijd verschillende baantjes: in een restaurant, een kauwgomfabriek.

Over haar religieuze achtergrond vertelt ze: 'We waren min of meer hervormd; wel gelovig, maar niet echt kerkelijk. Ik ben gedoopt, maar ik heb geen catechisatie gehad of belijdenis gedaan. Wel heb ik een tijdje meegedaan aan jeugdkerkdiensten van de Christelijke Hervormde Jeugdraad. Wilma beschrijft haar geloof tijdens haar tienerjaren als 'een ballonnetje aan een touwtje, dat ik bewust losliet, omdat ik het niet kon vasthouden. Het was het

afscheid van het geloof van mijn kinderjaren'. Haar spirituele zoektocht in haar twintiger jaren bracht haar onder meer in aanraking met het Zen boeddhisme, het Taoïsme en de leer van Goerdjeff. Via de kennismaking met de macrobiotiek kwam ze in een natuurvoedingswinkel in Amsterdam terecht. De antroposofie leerde ze kennen via cursussen in de Bast. Inmiddels was ze aan een zangopleiding begonnen. Toen viel haar oog op het affiche van een toon euritmie cursus. 'De euritmie bracht mij de 'zichtbare zang', een taal die de kwaliteit van de muziek uitdrukte.' De cursus werd gegeven in het gebouw van de Amsterdamse Christengemeenschap: de Andrieskerk. 'Is er dan bij de antroposofie ook een kerk?' vroeg ze zich af. Het antwoord dat ze hierop kreeg omschrijft ze als: 'Ja, nee, ja, nee, nou ja toch...' Nieuwsgierig geworden opende ze op een keer heel even de deur naar de cultusruimte... en ik deed hem meteen weer dicht. Dat was me allemaal veel te veel.'

Na een half jaar kon de deur voorzichtig weer open. Via de activiteiten van het Oberlinhuis in de Franse Vogezen ontstond de toegang tot de Christengemeenschap. Ze vond hier 'mensen waar ik wat mee heb.' Maar vanzelf ging het niet, want 'de mensenwijdingsdienst heb ik me stap voor stap eigen moeten maken. Dat was echte een wils-weg.'

Wilma is inmiddels aan het einde van haar twintiger jaren als ze haar zangopleiding heeft afgerond. Ze kan bij het Groot Omroepkoor van de NOS terecht. Er is nu sprake van een duidelijk beroepsleven. Maar de weg in de Christengemeenschap ontwikkelt zich ook verder. Ze volgt een biografiecursus bij Elisabeth Lantsheer. 'Toen bood de NOS me een contract aan, maar dat wilde ik niet en ik wilde weten waarom.' Er volgen nog kennismakingsperiodes bij de euritmie opleiding en bij de antroposofische muziekopleiding, maar dat was het toch allebei ook niet. Met Maarten de Gans voert ze lidmaatschapsgesprekken. 'Hij vroeg mij wat ik nou eigenlijk wilde en mijn antwoord verbaasde mijzelf. Ik wist dat ik voor het priesterberoep echt afscheid moest nemen

van het zingen. Daar heb ik een jaar over gedaan. Op mijn afscheidstournee bezocht ik alle plekken die op weg hierheen belangrijk waren geweest.' Daarna, rond Pasen 1981, vertrekt ze naar Stuttgart. Vier jaar later wordt ze gewijd.

Terugkijkend op haar weg naar het priester-schap zegt ze: 'De verschillende draden in mijn leven zijn in dit beroep samengebundeld. Maar als je daar allemaal nog middenin zit, is dat moeilijk te zien. Ook voor anderen. Mijn ouders hebben zich vaak afgevraagd hoe het met mij op z'n plaats moest komen.' Ze glimlacht. 'Als ik nu ouders spreek die zich zorgen maken over hun opgroeiende kinderen, dan kan ik hen met mijn levensverhaal misschien wat geruststellen...'

Noord-Nederland

Met de portretten van Leeuwarden en Meppel wordt het plaatje van de regio Noord – Nederland min of meer compleet. 'Groningen, dat zijn de ommelanden met de Martinatoren als centraal punt; een top-down richting', begint een Leeuwarder bestuurslid. 'Friesland: dat zijn de elf steden met Leeuwarden als centrum; dat zie ik meer als bottom-up.'

Het Meppeler bestuur vertelt: 'Onze stad is het diepste punt van Drente. Hier stroomt al het water naar toe. Dat komt allemaal samen in het Meppeler Diep.' Leeuwarden en Meppel zijn overigens beide ruim voorzien van grachten; in de laatste gemeente passeerden we zowel de Prinsen-, de Keizers- als de Herengracht; een verrassing voor uw Amsterdamse verslaggevers. Is het vele water hier een thema? 'We zijn een onderdeel van de regio Noord- Nederland en daarom kunnen we bestaan', erkent het Meppeler bestuur, die het Zeeuwse motto *Luctor et emergo* daar onmiddellijk mee verbindt. Het valt niet mee het hoofd boven water te houden. Het noorden herbergt drie kleine gemeenten die gemeenschappelijke vraagstukken hebben, vult Wilma Bos aan, vooral wat betreft ledental en in financieel opzicht. Twee keer per jaar heeft zij met collega Frank Storm het genoemde

Getallen Leeuwarden

Leden 34 (22 vrouwen en 12 mannen)
Belangstellenden ca. 60

Sacramenten 1999 - 2003:

Doop 7

Jeugdwijding 9

Huwelijkswijding 1

In 2004 in voorbereiding 3 huwelijken
en 4 dopen

Noord – Nederland overleg. Ook de besturen van de gemeenten zitten dan om de tafel. De jeugdwijding wordt gezamenlijk georganiseerd, af en toe wordt een jaarfeest samen gevierd. Afgelopen oktober, november en januari waren er op drie dagen samenkomsten rondom dood en sterven die goed bezocht werden. Dit thema zal worden voortgezet. Dit voorjaar ging een bijzondere tentoonstelling van uiterst zeldzame toermalijnen langs de drie gemeenten. Het gebeuren werd omlijst door onder andere een edelsteensprookje.

Zoals gezegd kreeg Leeuwarden met Elisabeth Lantsheer een inwonend geestelijke én een eigen gebouw en begon het in Meppel 'aan te lopen'. Het Friese bestuur typeert haar als 'de bouwer' en Nico Torenstra, die haar opvolgde als 'de organisator.' Hij stimuleerde 'zelfstandigheid en verantwoordelijkheid voor innerlijke groei', aldus het bestuur. Zo ontstonden de zogenoemde 'Levensstromen': in gespreksgroepen voor ouders, voor paren en voor ouderen werd getracht 'wat in één van de zeven sacramenten als kiem is gelegd tot verdere ontwikkeling te brengen', zoals Nico het zelf eens omschreef.

In die tijd groeit ook het werk in Meppel verder: de eerste kinderdienst en mensenwijdingsdienst vinden plaats. De ontwikkeling van het gemeentewerk is goed te zien bij het doorlezen van voorbije jaargangen gemeenteberichten: de berichtgeving groeit van enkele regels in het

Leeuwarder bericht uit tot meerdere bladzijden en later tot een eigen orgaan. Een aantal jaren gaan de Friese en Meppeler jeugdwijdelingen drie dagen voorafgaand aan de jeugdwijding met Nico voor een retraite naar Amsterdam.

Na zijn vertrek kwamen diverse geestelijken uit den lande vanuit hun eigen standplaats het werk in Leeuwarden en Meppel voortzetten. Omdat zij van ver moesten komen, werd er het nodige opgevangen door gemeenteleden. Zo werden er godsdienstslessen verzorgd door Hinke de Boer en later ook door Thea Meijer. Zij zijn hierin nog steeds actief. Er waren de nodige wisselingen onder de geestelijken, wat voor de continuïteit van een gemeente niet eenvoudig is. De kinderen uit de 'jonge gezinnen' van weleer werden groter; omdat er voor de bovenbouw van de vrijeschool naar Groningen en Zutphen gereisd moest worden, gingen ook diverse gezinnen verhuizen. Jeugdgroepen zijn er in beide gemeenten dan ook niet (meer) te vinden.

Organisatie

Wilma Bos is van mening dat deze periode de zelfstandigheid binnen de gemeente bevordert heeft. Het Friese bestuur herinnert zich uit deze tijd een keer per maand de Gemeentevieringen waar – zoals in Leiden – het evangelie, het Credo en het Onze Vader werd gelezen, omlijst door koorzang. Daarna kon men elkaar bij de koffie ontmoeten.

Voor de organisatorische zelfstandigheid was al een begin gemaakt in het door Nico Torenstra geïntroduceerde mandaatsysteem. In Leeuwarden bestaat dit nog altijd en het bestuur is er over te spreken: het bevordert de zelfstandigheid. Iedere twee jaar komen de groepen langs bij het bestuur; taakomschrijvingen worden bekeken en eventueel aangepast. Indien nodig, wordt een nieuwe mandaathouder aangezocht. Wilma Bos moet nog wennen aan de mandaatstructuur; zij onderzoekt haar plaats daarin.

In Meppel ligt het anders: dit is een gemeente in oprichting, hetgeen wil zeggen dat het Landelijk Bestuur juridisch eindverantwoordelijk is.

Getallen Meppel

Leden: 29 (19 vrouwen en 10 mannen)

Belangstellenden: ca. 40

Sacramenten 1999-2003

Doop 12

Jeugdwijding 23

Uitvaarten 5

In 2004 in voorbereiding 1 huwelijk en
2 jeugdwijdingen

Er is geen eigen reglement, geen ledenvergadering, geen gekozen bestuur. De kerngroep van weleer is geëvolueerd tot een bestuur met mandaat. Indien nodig worden er nieuwe mensen aangezocht. Maandelijks komt het bestuur met de geestelijke bijeen, maar er gebeurt ook veel 'tussendoor' en dan wordt er iets geregeld. Dat is typerend voor deze gemeente en dat geldt niet alleen voor het groter of kleiner maken van cultusruimte of gemeentekamer, zoals u hierboven heeft kunnen lezen. Zo gebeurt het bijvoorbeeld ook met de jaarfeesten. Uiteraard zijn de 'vaste' taakgebieden met verantwoordelijke personen er ook. Anders zou de gemeente niet kunnen functioneren, maar de bezetting is krap en het valt niet altijd mee om mensen erbij te krijgen. Overigens moet gezegd worden dat het reilen en zeilen van deze twee 'gemeenteschepen' voor iedereen te volgen is: de (rode) mappen met verslagen van bestuursvergaderingen liggen in beide gemeenteruimtes ter inzage.

Gezicht naar buiten

Je zou je kunnen voorstellen dat ze het in Leeuwarden en Meppel zo druk hebben om alles te laten lopen dat er geen tijd en energie overblijft voor contacten naar buiten, maar dat blijkt niet het geval te zijn. In beide gemeenten wordt serieus nagedacht over hun plek tussen de andere kerken. 'Dat ligt mij na aan het hart', aldus Wilma Bos, 'maar ik ben er nog niet actief in. Wel ben ik dat binnenkort van plan'. In Leeuwarden heeft men één keer contact met

de Remonstrantse gemeente gehad; een afvaardiging van de Raad van Kerken was bij de kerkwijding in Meppel aanwezig.

De 'Friese' diensten worden in de Leeuwarder Courant aangekondigd; voor Meppel is hiervoor nog te weinig regelmaat. De Toermalijn tentoonstelling is wel via huis-aan-huis verspreide folders in de buurt bekend gemaakt. In Meppel wordt een paar keer per jaar een concert georganiseerd, waar ook 'mensen van buiten' op af komen.

En nu we het toch over muziek hebben: speciale vermelding verdient het koor in Leeuwarden dat sinds drie jaar een keer per maand onder de bezielende leiding van Wim Gosens ('ik ben christen via de muziek') hier in de dienst zingt en in Meppel twee tot drie maal per jaar. Er wordt iedere week gerepeteerd en alle liederen worden zonder begeleidend instrument ingestudeerd en uitgevoerd. Tijdens ons bezoek aan Leeuwarden zong het koor in de dienst en we waren onder de indruk van de ferme, heldere, enthousiaste en goed verstaanbare koorklank.

Terug in het westen waren we ook onder de indruk van deze twee plaatsen waar men vanuit heel Friesland, Drente en ook een deel van Overijssel – vooral vanuit Zwolle en omgeving is er veel betrokkenheid bij de Meppelse gemeente – bij de Christengemeenschap terecht kan.

De gemeentes zijn klein, je moet goed zoeken om ze in het centrum van Leeuwarden en Meppel te vinden, en soms lukt het hen allemaal maar net om alles goed te laten verlopen. Naar de toekomst toe moet er blijvend aan gewerkt worden.

Sinds twee jaar hebben ze weer een eigen geestelijke. 'Ik hoop hier voorlopig te blijven', zegt Wilma Bos. 'Dat geeft hopelijk een stuk stabiliteit, voor mezelf, maar vooral ook voor de gemeenten.'

Foto van Leeuwarden voorzijde omslag: Daan de Boer

'Midden in het dorp: wat is hier nodig?'

Interview met Marjolein te Pas

door Marianne de Nooij

Een jaar geleden werd Marjolein te Pas gewijd tot geestelijke in de Christengemeenschap. De leiding van de priesterkring zond haar uit naar de gemeente Driebergen. Na een jaar ervaring te hebben opgedaan in haar nieuwe beroep is het moment gekomen om eens wat nader met haar kennis te maken.

Als jongste van vijf kinderen werd Marjolein in 1961 geboren in een Nederlands Hervormd gezin in Hilversum. 'Ik heb een veilige, rustige jeugd gehad. Mijn moeder, opgegroeid in de oorlog met weinig opleiding maar veel levenservaring, zorgde voor het gezin en mijn vader werkte als technisch controleur bij Philips. Ik wilde graag muziek maken en na wat zeuren kreeg ik een blokfluit waarmee ik mezelf noten leerde lezen. Rond mijn tiende kreeg ik mij eerste piccolo en ging ik spelen bij een muziekcorps. Na twee jaar wilde ik écht gaan leren spelen, ik mocht naar de muziekschool en kreeg ik van mijn ouders een dwarsfluit; dat was voor hen een enorme uitgave.'

Lijden en geloven

'Ik was veertien toen mijn vader een infarct kreeg. Dit was een inslag waarin ik besepte: het leven kan zomaar afgelopen zijn. Het lijden waarmee ik werd geconfronteerd werd tot een levensvraag, de vraag naar het waarom van het lijden. Na de middelbare school wist ik niet wat ik wilde worden en kwam terecht op een katholieke pedagogische academie. De vrijeschool en de antroposofie waren mij toen nog onbekend. Tijdens een periode van ziekte ben ik gaan lezen, boeken over godsdienstonderwijs, over bevrijdingstheologie; hoe kan het dat mensen die zo lijden toch

blijven geloven? Zou theologie iets voor mij zijn? In het onderwijs was destijds nauwelijks werk te krijgen en ik werd toegelaten tot de Katholieke Theologische Hogeschool Utrecht. Ik kwam in aanraking met een totaal andere wereld dan ik van huis uit gewend was; ik vroeg me steeds meer af wanneer het nou eens echt met de aarde van doen kreeg. Ook daar ging ik weer bezig met bevrijdingstheologie. En één van mijn hoofdthema's was het boek Job: hoe kan iemand vast blijven houden aan zijn geloof wanneer hem zoveel overkomt?'

'Toen mijn vader kanker kreeg, besloot ik mijn opleiding te onderbreken. Gedurende een aantal maanden heb ik mijn ouders bijgestaan. Het was een moeilijke, maar ook heel indrukwekkende tijd. Ik heb toen echt iets ervaren van een geestelijke wereld die heel dichtbij was, als een warme deken om ons heen. Na zijn overlijden heb ik bij de uitvaart een preek gehouden over zijn leven, daar waren ook mensen bij die ik van de universiteit kende. Drie maanden later kreeg ik de vraag of ik, zonder afgestudeerd te zijn als theoloog, diensten wilde houden in de Evangelisch Lutherse kerk in Culemborg, Utrecht en in Zeist. Toen de Samen op Weg gemeente in Hilversum dat hoorde, vroegen ze: waarom kom je niet ook bij ons? Onder tussen was ik druk in de weer met Amnesty

International, vluchtelingenwerk, het Wereld Natuurfonds en gaf ik les aan catecheten in de kerk. Tegelijk besepte ik dat ik opvattingen had, bijvoorbeeld over reïncarnatie, waarmee ik me toen buiten de Samen op Weg kerk plaatste. Ik hoorde van alles over Jezus, maar ik had geen toegang tot het beleven van de Christus, terwijl ik voelde: er is meer. Ik kreeg steeds meer moeite met het Heilig Avondmaal (de communie) in de protestantse kerk; ik voelde dat ik met iets unieks te maken had maar vond niet de woorden om me dat bewust te kunnen maken. Uiteindelijk liep dit uit op het besluit: ik kan hier niet langer mee leven, ik kan dit de gemeente ook niet langer aandoen en ik ben gestopt met het voorgaan in de diensten. Nog een jaar ben ik gebleven om te kijken welke plek er nog voor mij kon zijn, maar dat werd steeds moeilijker. Ik was 33 toen ik met pijn ben weggegaan. Ik wist wel wat ik niet wilde, maar niet wat ik wel wilde.'

Fluit

'Ik speelde nog steeds fluit en vroeg me af of ik daar mijn beroep van zou kunnen maken. Mijn fluitleraar stimuleerde mij daarin. In het Concertgebouw in Amsterdam viel mijn oog op een informatieboekje van de Vrije Muziekacademie en dat sprak me aan. Ik mocht daar komen studeren en zo kwam ik via de muziek in aanraking met de antroposofie, waar ik aanvankelijk overigens helemaal niets van snapte. In één zomer heb ik weet ik niet hoeveel basiswerken van Rudolf Steiner gelezen. Eindelijk vond ik woorden die weergaven wat ik in me voelde, een weg tussen hemel en aarde. Op de academie had ik les van iemand die in de Christengemeenschap kwam. Ik wilde weten: hoe zit dat bij jullie? In de les werd de muziek minder belangrijk, mijn vragen naar de Christengemeenschap des te meer.'

'De eerste dienst die ik meemaakte vond ik vreselijk, en ik vond het heel erg dat ik het vreselijk vond. Ik had kennelijk langer tijd nodig om weer voor iets nieuws open te kun-

nen staan. Niettemin heeft het enorm gewerkt, ik bleef er mee bezig. Toen besloot ik: ik moet dit misschien voorlopig maar eens gewoon ondergaan; ik ga er gewoon een jaar lang een- à tweemaal per week heen en daarna zie ik wel weer, ik moet mezelf de kans geven om erin te groeien. Dat er in groeien werd versneld doordat ik muziek ging maken in de dienst. De eerste keer kreeg ik er geen noot uit, ik besepte: hier gebeurt werkelijk iets. Na een jaar ben ik lid geworden, ik voelde me als een vis in het water en beleefde de waarheid in wat er in de dienst gebeurde. Voordat ik lid werd heb ik me losgemaakt van de Nederlands Hervormde kerk, met pijn, want ik voelde me verbonden met deze mensen, maar mijn weg ging anders.'

'Ik deed mijn muziekexamens en had een heerlijke tijd. Maar toen kwam vanuit mijn buik de vraag naar het priesterschap omhoog. Ik werd daar woedend om, het was wel genoeg geweest, nu wilde ik musicus zijn, ik had immers een leuke baan gevonden. De vraag bleef en uiteindelijk vond ik de moed om dat een keer in de auto met een priester te bespreken. Zo zijn de eerste gesprekken hierover op gang gekomen. Ik heb toen eerst een aantal jaren gewerkt als fluitlerares, dat was een goede voorbereiding omdat je daarin veel met mensen te maken hebt. En toen ben ik, heel open, naar het priesterseminarie in Stuttgart gegaan met de vraag: is dit wat voor mij? Op het seminarie werd me ook onmiddellijk duidelijk dat het priesterschap niet alleen *mijn* keuze was, of van de seminarieleiding of de Kring van Zeven, de leiding van de priesterkring, maar ook die van de geestelijke wereld. Ik kon me daardoor ook gemakkelijk neerleggen bij hoe het allemaal zou lopen.'

Larve

'Het was een hele heftige periode, waarbij zowel in mijn omgeving als met mij veel gebeurde. Ik beleefde het zo dat er telkens weer een schil van mij werd afgenomen en ik steeds meer moed kreeg om me met de kern

bezig te houden: wie ben je eigenlijk en hoe haal je het in je hoofd om priester te worden? En tegelijk het gevoel: waarom ook niet? Daar gaat iedere priesterstudent doorheen.' 'Eens stond ik bij de vijver in de tuin van het seminarie. Daar zag ik beestjes van enkele centimeters lang, het waren libellenlarven. Ik zag ze naar een rietstengel zwemmen, ze klommen omhoog en bewogen dan nog even heel heftig om daarna helemaal te verstarren. Ik zag ook verstarde larven met een opengescheurd 'rugzakje'. Ik wilde zelf zien hoe zo'n libelle uit de pop kroop en ik ging op allerlei tijdstippen kijken, maar nooit kreeg ik het te zien. Een jaar later stond ik weer een keer bij de vijver, helemaal alleen. Ik hoorde een zachte trilling en zag iets bewegen. Ik besefte: mens, nu zie je het! De libelle kwam uit het rugzakje gekropen en ging, nog helemaal doorschijnend, naast de pop zitten en spreidde zijn vleugels uit. Ik was ontroerd en wilde het iedereen vertellen, maar er was niemand in de buurt. Op dat moment heb ik iets van opstanding ervaren. Vanuit het donkere aardse verstart iets, dan opent het zich en er komt iets totaal nieuws tevoorschijn dat wel verband houdt met het oude, maar tegelijk ook helemaal nieuw is.'

Op weg

'Ruim een jaar geleden werd ik tot priester gewijd. Thuis, in de Samen op Weg kerk, was er om 10 uur een dienst tegelijk met onze wijding; de predikant vertelde dat ik op dat moment gewijd werd tot priester in de Christengemeenschap en kwam daar later in zijn gebed op terug. Dat heeft veel voor me betekend, dat respect voor elkaars levensweg.' 'Ik werd uitgezonden naar de gemeente Driebergen. Met veel plezier kijk ik terug op het eerste jaar, ik heb steeds het gevoel gehad: het klopt, ik hoor hier te zijn. In het begin vond ik het moeilijk dat de priester waar de gemeente zo innig mee verbonden was wegging. En dan komt er zo'n jong ding voor in de plaats. Er was pijn in de gemeente, maar niettemin werd ik heel respectvol en open

ontvangen en werd ik overal meteen in opgenomen. Ik heb het erg naar mijn zin met mijn ervaren collega en dat heeft een positieve werking op het werk in de gemeente. Af en toe moet ik mezelf wat indammen, dat ik me in mijn enthousiasme niet te veel op de hals haal. Zielszorg, de tijd nemen voor mensen, luisteren en oprechte interesse voor de ander vind ik heel belangrijk. Naast het werk in de gemeente ben ik verbonden met het Leendert Meeshuis – een verpleeghuis met een somatische en een psychogeriatrische afdeling – waar ik eenmaal per maand de dienst houd. De vraag naar de zin van het lijden duikt ook hier weer op. Met name in dit huis voel ik een krachtige geestelijke aanwezigheid, ik leer daar heel veel van. Ik vind het ook leuk om lezingen te houden. We hebben hier in de gemeente nu een cyclus van zeven avonden over de Apocalyps en daar draag ik graag aan bij.'

Goud

'Wat de Christengemeenschap als beweging betreft, hoop ik dat de beweging in beweging blijft, dat we niet in de afgrond van de verstarring geraken en alles vast wordt. Ik hoop dat we open kunnen blijven staan voor wat de tijd van ons vraagt, dat we midden in de wereld 'Christusgemeente' willen zijn. Niet afzonderen van de wereld, maar een beetje zoals de Pauluskerk in Driebergen, midden in het dorp en dan kijken: wat is hier nodig? Met de sacramenten hebben we goud in handen gekregen. Ik hoop dat we het bewustzijn weten vast te houden dat het goud is, dat enerzijds behoed moet worden, maar ook volop moet worden ingezet. Als ik denk aan de Stervenswijding, dan kun je alleen maar heel erg dankbaar zijn, dat we zo'n hulp bij het loslaten, bij het maken van de overgang naar de andere wereld, hebben gekregen. Verder hoop ik dat we elkaar steeds meer zullen gaan ontdekken. Je ontdekt jezelf, maar wie is degene die naast je staat? Als je ter communie gaat dan heb je zelf de wil om dat te ontvangen en kun je ervaren

dat er iets heel hoogs tot je komt. Tegelijk staat er iemand naast je, die het ook ontvangt. De kracht van de gemeenschap ligt daarin dat je zo ook communie met elkaar hebt, elkaar mag dragen. Dan ontstaat er naast de vertikale ook een horizontale beweging, het kruis, dat een beeld is voor het Christus-Ik in de mens.'

Johannes de Doper en Johannes de Evangelist

Een bijzonder retabel van Hans Memling in Brugge

door Christiaan Struelens, geestelijke te Krefeld, Duitsland.

In 1465 vroeg een zekere Jan van Minnelinghe, geboren te Seligenstadt, een kleine plaats aan de Main, 24 km ten zuiden van Frankfurt, aan het Vlaamse stadsbestuur van Brugge om zich in deze stad te vestigen. Het ging om de beroemde Hans Memling, die nog meer dan Jan van Eyck, de internationale faam van Brugge als centrum van de 'nieuwe' Vlaamse schilderkunst belichaamde.

Tot de hoogtepunten van zijn oeuvre hoort het Brugse drieluik, dat ontstond tussen 1474 en 1479, bestemd voor de kapel van het Sint-Jans-Hospitaal. De zieken konden er vanuit hun bed in de grote ziekenzaal de mis bijwonen, die in de aangrenzende kapel werd gehouden. Dat was toentertijd nog het hoofdmedicijn...

Het drieluik draagt eigenlijk de naam: de mystieke bruiloft van de heilige Katharina, en geeft weer, hoe het kind Jezus, gezeten op de schoot van de tronende Maria, een gouden ring aan de vinger van Katharina schuift, zoals deze het in haar droom had geschouwd.

De aandacht wordt echter haast nog meer getrokken naar de twee gestalten links en rechts van de tronende moeder: als twee wachters staan daar Johannes de Doper en

Johannes de Evangelist, elk met zijn specifieke kleding en bijpassende attributen. Links de dooper, met zijn gewaad uit kameelhaar en het lam aan zijn voeten. De linker vleugel van het retabel beeldt de verschillende stadia van zijn leven uit, tot en met de onthoofding door Herodes. Rechts van Maria staat de evangelist en schrijver van de apokalypse, met een kelk in de hand. De rechter vleugel toont hem zittend op het eiland Patmos, omgeven door de beelden van de apokalypse. Men gelooft zijn eigen ogen niet, hoeveel taferelen hij heeft weergegeven: de vier ruiters, het vuur dat uit de hemel valt en de mensen die zich in holen trachten te verbergen, de strijd van Michaël met de draak, die met zijn staart de sterren van de hemel veegt en vele andere beelden; en dan, als een oase in het geheel: de Tronende, omgeven door de vier wezens en de vierentwintig oudsten met hun lieren, omhuld in een lichtende aura van blauw, rood en geel. Rust temidden van de storm... Plotseling valt je op dat de twee Johannesfiguren, ondanks hun verschillen, duidelijk dezelfde gelaatstrekken vertonen, als waren het tweelingbroers. Zoals vóór hem Jan van Eyck in zijn intussen veel beroemdere 'Lam Gods' op een andere wijze een verwantschap tussen hen beiden beklemtoont, zo moet ook Hans Memling of zijn inspirator geweten hebben van deze geestelijke verbinding. Beide schilders hebben als voornaam merkwaardig genoeg een afkorting van Johannes: Jan en Hans. Steeds opnieuw leiden er sporen richting Keulen, waar er kringen moeten zijn geweest, waar een esoterisch christendom werd behoeft, dat later bij de stichting van de Orde van het Gulden Vlies (1430) onder Filips de Goede, bij de Rozenkruisers en bij de Vrijmetselaars (vaak reeds in vertekende vorm) aan het daglicht kwam. Steeds opnieuw duiken in de Vlaamse cultuur de twee Johannesfiguren op als wachtters bij afbeeldingen, die de stroming van de Graal weergeven of metamorfoser, soms 'vermomd' in een katholieke iconografie. Ook Mathis Grünewald, de meester van het Isenheimer

Altaar, gebruikte dit beschermmiddel. Zelfs de cultus van het Heilige Bloed, dat in de 11de eeuw door de Graaf van Vlaanderen van Jeruzalem naar Brugge werd gebracht, heeft zich 'verhuld' in een populaire proces-sie.

Kijken wij naar de proloog van het Johannes-evangelie, dan kunnen we ontdekken, dat op de plaats waar de naam Johannes voor het eerst optreedt, men eigenlijk even goed aan de evangelist als aan de doper kan denken. Het lijkt evident, dat de auteur van dit evan-gelie de doper bedoelt, maar erbij stilstaand ga je merken, dat de evangelist zich bijzonder sterk met deze Johannes identificeert. Alsof er een herkenning plaatsvindt, maar tegelijker-tijd ook een diepe erkenning. Ja, deze laatste profeet van het Oude Verbond, die de brug vormt naar het Nieuwe Verbond, deze voor-loper van Christus, deze 'voorverkondiger van het heil' – zo'n wegbereider ben ik zelf ook... En wanneer Hij wil, dat ik blijf, totdat hij wederkomt (vgl. Joh. 21), dan zal ik blijven en de weg voor Zijn wederkomst bereiden en deze wederkomst verkondigen. – De inwij-

ding die Lazarus door Christus had ervaren leidde ertoe dat hij nadien de naam Johannes ging dragen, geïnspireerd door de genius van de Doper, die niet meer op aarde vertoefde.

Zo kan het Sint Jansfeest in onze tijd een dub-bel feest zijn: wij gedenken de zending van de Doper, daarbij in gedachten nemend dat er nog een tweede doper is, die niet met water, maar met geest doopt. Die aanzet bij het bewuste inzicht van de mens, die met het denkende hart de wederkomst willend tege-moet ziet. Apokalypse omvat niet alleen wat de media ons aan gruwelijke beelden opdrin-gen: zij zijn de schaduwen van de machtige gebeurtenis van de wederkomst, zoals Emil Bock het in 1953 op een bijeenkomst in Hamburg heeft uitgesproken: 'Te midden van een mensheid die vol met angstdromen zit en zich bang afvraagt, wat er op haar afkomt, willen wij een stille schaar zijn die weet, wat komt. Die namelijk weet, Wie komt. En wan-neer Hij komt, mag al het andere rustig ook komen.'

Is dit niet de eigenlijke goede tijding, het evangelie van Johannes in onze tijd?

‘Niets is verborgen dan om geopenbaard te worden’ door Siegwart Knijpenga

In het Paasnummer heeft u de inleiding van dit boek kunnen lezen. Het zal in oktober uitgegeven worden bij Kok te Kampen. Er zullen in totaal zestig exemplaren ter beschikking gesteld worden aan de verschillende gemeenten. U kunt zich hiervoor inschrijven tot 1 september voor de som van 17,90 euro bij de boekentafel van uw gemeente zolang de voorraad strekt. De opbrengst hiervan is bedoeld voor het gemeentewerk in uw gemeente. Ook kunt u intekenen voor dezelfde prijs tot aan het verschijnen van het boek bij een boekhandel naar keuze die daartoe bereid is. Na publicatie zal het bedrag 19,90 euro zijn.

Het leven na dit leven

Op weg naar een nieuwe incarnatie

Floris E. Reitsma

Uitgever: Christofoor, Zeist 2003

door Dick Blokker, gemeente Arnhem

Opnieuw is er een boek van Floris Reitsma verschenen.

Het vorige boek verscheen in 2001 onder de titel “Levensloop en lotsbestemming” met als ondertitel “Gezichtspunten voor de terugblik op de levensloop”.

In zekere zin wordt in het nieuwe boek de reis voortgezet, nu niet op aarde, maar in het gebied aan de andere kant van de drempel van de (lichamelijke) dood.

Net als het vorige boek is dit boek een weergave van de voordrachten, die de heer Reitsma heeft gehouden voor de bewoners en belangstellenden van Huize Valckenbosch, het verzorgingshuis van de Christengemeenschap in Zeist.

Het boek kan worden gezien als resultaat van een proces tussen de voordrachtgever (de heer Reitsma) en zijn toehoorders. Clara de Cock heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het eerste deel van het boek, waarin een aantal teksten uit Divina Commedia van Dante zijn opgenomen. Jolanda Gevers Leuven heeft het gesproken woord op schrift gesteld en het boek redactioneel begeleid.

Het boek begint met het stellen van de vraag of er nog iets is na de dood. Deze vraag is zeer belangrijk omdat b.v. in de medische wetenschap steeds meer mogelijkheden ontstaan om het leven van mensen naar eigen goeddunken te manipuleren. In Nederland en elders is onderzoek gedaan naar de zogenaamde bijna-dood ervaringen van mensen. De resultaten van deze onderzoeken wijzen er opdat mensen buiten hun fysieke lichaam met volle bewustzijn zeer indringende ervaringen kunnen opdoen. Deze zijn zo ingrij-

pend dat een levensloop van iemand daarna radicaal kan veranderen.

De vraag naar een leven na de dood is de vraag naar het wezen van de mens.

Onsterfelijk is wat wij op aarde hebben opgenomen op het gebied van schoonheid, waarheid en goedheid. Dat zijn de geestelijke waarden die als vruchten voor de eeuwigheid blijven behouden.

De moeilijkheid doet zich voor dat ruimte en tijd na de dood voor ons levenden bijna onvoorstelbaar anders zijn dan we gewoonlijk denken. Je bent daar, hier en overal, je bent er nu en altijd.

Dante schildert de ervaringen tijdens zijn inwijding aan de andere kant van de drempel in beelden (imaginaties) en verkeert dan met de gestorven zielen.

De reis in de Divina Commedia gaat door het inferno (de hel), over de purgatoria (louteringsberg) naar het paradijs. Dit laatste is te vergelijken met de zonnesfeer en hiermee eindigt de Divina Commedia; volgens Reitsma omdat het in de veertiende eeuw nog niet aan de tijd zou zijn om de weg terug naar de aardse incarnatie te beschrijven.

Toch herinner ik mij de grafkamer van Thutmosis III (18e dynastie 1479-1425 v. chr.) in Egypte waar deze beelden van een opnieuw incarnerende ziel te zien zijn.

Het zou mogelijk kunnen zijn dat we eeuwenlang deze beelden vergeten zijn en dat Rudolf Steiner deze draad weer heeft opgepakt. Bij verschillende gelegenheden heeft hij gesproken en geschreven over het leven tussen dood en nieuwe geboorte. Ook de voorbereidingen voor een nieuwe incarnatie komen hierbij uitvoerig aan de orde.

Het tweede deel van het boek van Reitsma gaat over de weg naar een nieuwe incarnatie. In hoofdstuk 7 beschrijft Reitsma de grote samenhangen van opeenvolgende incarnaties en ik moet zeggen dat hem dit uitstekend is gelukt. Hij geeft een antwoord op de vraag waar het om gaat in ons aardse leven. Hij beschrijft in dit verband de drie belangrijkste geestelijke waarden: waarheid, schoonheid

en goedheid, en vervolgens de aspecten van onze individuele lotsbestemming, de gedachten- (elementaire) wezens en tenslotte wordt het hoofdstuk afgesloten met een beschrijving van de tegenstrevende geestelijke machten. Dat deze tegenstrevende machten een aandeel zouden hebben in het totstandkomen van onze schepping en daarmee onze menselijke constitutie werd altijd door de christelijke dogmatiek afgewezen. Dit was het belangrijkste breekpunt met de leer van Zarathustra, Mani, de Katharen e.a..

Daarna volgt een hoofdstuk over de wereldgerechtigheid en de vorming van het nieuwe karma. Ik raakte onder de indruk van de manier, waarop het begrip karma wordt beschreven: duidelijk en eenvoudig, maar toch op aansprekende wijze. Eveneens krijgen deugden zoals rechtvaardigheid, bezonnenheid, geloof, hoop en liefde, die we zo goed kennen van afbeeldingen uit de middeleeuwse kerken, een nieuwe, eigentijdse inhoud. Ook wordt de maansfeer beschreven waar de oerleraren werkzaam zijn. Deze fase is te vergelijken met de louteringsberg van Dante.

Zo beweegt de mens zich na de dood door deze maansfeer heen naar het geheimzinnige wereldmiddernachtelijke uur.

In het hoofdstuk dat hier op volgt, wordt de invloed beschreven van de twee geestelijke machten (Ahriman en Lucifer) die als weerstanden en verleidende machten in de menselijke ontwikkeling optreden. Zonder deze machten zou er geen ontwikkeling mogelijk zijn(!). Ik vind het buitengewoon boeiend en treffend hoe Reitsma in dit verband de werking van Christus beschrijft. Hieruit blijkt namelijk dat de Christuswerking gedurende het leven na de dood voor alle mensen relevant is, ongeacht geloof, levensovertuiging en levensinstelling. Een conclusie is dat voor alle mensen de Christuswerking van toepassing is – net zoals in de islamitische wereld de overtuiging bestaat dat alle mensen in principe moslims zijn –. Hier ligt een grote uitdaging! In het laatste hoofdstuk wordt de fase be-

schreven, voordat de mens terugkeert op aarde. Het lijkt op een samenvatting van het boek, maar is tegelijk een verdieping waarin als besluit een beschrijving wordt gegeven van de embryonale ontwikkeling van de mens. We zijn dan weer terug op aarde.

In het slotwoord wordt nog eens de bedoeling van het boek omschreven: de lezer te helpen zich een samenhangend en geloofwaardig beeld van het leven na de dood te vormen.

Dit beeld wordt gegeven in 182 bladzijden en dat is niet veel als je bedenkt dat over veel onderwerpen met grote diepgang is geschreven.

Het boek wekt bij mij de belangstelling op voor het werk van Dante en de voordrachten van Steiner over dit onderwerp. Ik denk, dat met behulp van de inzichten van de antroposofie heel veel gedaan kan worden met de resultaten van het onderzoek naar de bijna dood ervaringen. Het is opmerkelijk dat deze ervaringen in deze tijd volop in de belangstelling staan, tegelijk met teksten van verloren gewaande geschriften van b.v. Mani, de Essenen en de Gnostici, die nog maar betrekkelijk kort geleden zijn ontdekt. Het verschijnen van het boek van Reitsma kan daarom worden gezien als een teken van deze tijd.